

№ 01 (642)
Студзень 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ Царкоўнае краязнаўства: сцэжкі
маленства епіскапа Глеба – *стар. 2*
- ☞ Водгуме юбілею: мерапрыемствы
ў памяць Максіма Багдановіча – *стар. 3*
- ☞ Новая рубрыка: 500 гадоў
з Кнігай Скарыны – *стар. 4*
- ☞ Рэгіён: гісторыя Віцебска
ў папулярным фармаце – *стар. 5*

Звіняць званы з Хрыстовым Нараджэннем!

Фота Таццяны РУСАКОВІЧ

На тым тыдні...

✓ 21 снежня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка Людмілы Пятруль «Не ў адной толькі нашай душы зерне ёсць характа», прымеркаваная да 90-годдзя зборніка алегарычных апавяданняў «Казкі жыцця» Якуба Коласа. Працаваў над гэтымі апавяданнямі пісьменнік практычна

ўсё жыццё. Першае апавяданне «Дудар» выйшла ў 1906 г., апошняе – «Страказа» – у 1956 г. Напрыканцы жыцця Якуб Колас рыхтаваў «Казкі жыцця» да перавыдання, але выйшаў твор з праўкамі паэта толькі пасля смерці класіка, у 1956 г.

Л. Пятруль нарадзілася ў 1947 г. у в. Мацвееўка Ваўкавыскага раёна. Скончыла Бе-

стаўка з фондаў аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў, дзе прадстаўленая падборка хрысціянскіх календароў XVIII – XX стст., перадкаляндныя нумары беларускіх газетаў і часопісаў 1-й паловы XX ст. з віншаваннямі і святочнымі творамі, унікальная газета-аднадзёнка 1926 г. «Калядны звон», Біблія розных краінаў свету. Працуе выстаўка рэлігійна-філасофскай літаратуры «...И не погаснет то, что раз в душе зажглось», адбылася лекцыя «Традиции Рождества» з удзелам пратаіерэя храма Опцінскіх Старцаў, выкладчыка Беларускага дзяржаўна-

✓ 24 снежня ў Мінску ў Палацы прафсаюзаў адкрыўся Музей архітэктурных мініяцюраў «Краіна міні», спраектаваны Яўгенам Данілікам. Яго экспазіцыя ўключае 15 макетаў. Далей плануецца пашырыць калекцыю да 70 экспанатаў.

У музеі можна ўбачыць макеты Нясвіжскага, Лідскага і Косаўскага замкаў, а таксама Жыровіцкага манастыра, Троіцкага прадмесця, палаца Румянцавых і Паскевічаў, ландшафтаў Бела-вежскай пушчы, дыярамы Брэсцкай крэпасці і інш. Кожны макет – гэта адноўленая дакладная копія будынка і наваколля. Акрамя гэтага, на макетах адлюстраваныя гістарычныя сцэны. Наведнікі змогуць стаць актыўнымі ўдзельнікамі экскурсіі па музеі, паколькі кожны макет інтэрактыўны.

✓ 24 і 30 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь ладзіліся майстар-класы «Калядныя вянікі». Яго ўдзельнікі змаглі даведацца пра традыцыі святкавання Новага года і Калядаў у Еўропе, пра гісторыю ўзнікнення і значэнне розных святочных сімвалаў, а таксама зрабіць калядны эка-вянок сваімі рукамі.

Людміла Пятруль

Фотаздымкі Наталі КУПРЭВІЧ

ларускі тэатральна-мастацкі інстытут, з 1977 г. удзельнічае ў мастацкіх выстаўках. Усе працы мастачкі прасякнутыя лірычным настроем і замілаваннем родным краем.

✓ 23 снежня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі распачаўся цыкл святочных імпрэзаў «Учора звачора засвяціла зора». У бібліятэцы адкрылася аднайменная вы-

стаўка з фондаў аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў, дзе прадстаўленая падборка хрысціянскіх календароў XVIII – XX стст., перадкаляндныя нумары беларускіх газетаў і часопісаў 1-й паловы XX ст. з віншаваннямі і святочнымі творамі, унікальная газета-аднадзёнка 1926 г. «Калядны звон», Біблія розных краінаў свету. Працуе выстаўка рэлігійна-філасофскай літаратуры «...И не погаснет то, что раз в душе зажглось», адбылася лекцыя «Традиции Рождества» з удзелам пратаіерэя храма Опцінскіх Старцаў, выкладчыка Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка Аляксандра Шымбалёва. Пачалася дабрачынная акцыя «Падары кнігу, падары радасць», скіраваная на дапамогу беларускім хоспісам, яна будзе дзейнічаць да 14 студзеня. А 27 снежня ў бібліятэцы працавала «Святочная эка-майстэрня», дзе можна было навучыцца рабіць падарункі і калядныя ўпрыгожанні з падручных матэрыялаў.

Чытанка для дашкалят

Працягваюцца зімовыя святы. На Каляды маленькія беларусы чакаюць падарункі. А найлепшы падарунак – гэта кніга, асабліва на 500 гадоў беларускага друку. Менавіта таму культурніцкая кампанія «Будзьма беларусамі!» і Саюз беларускіх пісьменнікаў выдалі ў серыі «Каляровы ровар» зборнік вершаў і казак «Чытанка для маленькіх – 2».

У кнізе змешчаныя і аўтарскія творы, і народныя. У чытанцы вы знойдзеце добра вядомыя «Каток – залаты лабок», «Пшанічны каласок», «Рукавічку», а яшчэ аўтарскія казкі Янкі Брыля «Жыў-быў вожык», «Страшная казка пра страшнага зверга» Івана Бурсава ды іншыя творы. Таксама ў чытанцы надрукаваныя дзіцячыя вершы беларускіх аўтараў.

На старонках кнігі ёсць вершы класікаў беларускай літаратуры Ларысы Геніюш, Артура Вольскага, Янкі Журбы, Васіля Віткі, Рыгора Барадуліна і іншых. Ёсць там і вершы і сучасных аўтараў: Дануты Бічэль-Загнетавай, Паўла Марціновіча, Андрэя Хадановіча, Сержука Сокалава-Воюша, Анатоля Івашчанкі і Веры Бурлак.

Кніга багатая на ілюстрацыі, якія зрабіла мастачка Дар'я Мандзік, вядомая чытачам сваім праектам «Не маўчы па-беларуску!», рэалізаваным разам з кампаніяй «Будзьма беларусамі!».

«Чытанка для маленькіх» – гэта выдатны калядны падарунак для дзяцей дашкольнага ўзросту. Вучым родную мову з маленства!

Набыць чытанку можна ў мінскіх крамах «Акадэмкніга» (пр-т Незалежнасці, 72), «Кнігарня пісьменніка» (вул. Казлова, 2), «Веды» (вул. К. Маркса, 36), «Светач» (пр-т Пераможцаў, 11), «Цэнтральныя кніжны» (пр-т Незалежнасці, 19), «Кнігі & кніжачкі» (пр-т Незалежнасці, 14), «Кніжная шафа» (пр. Дзяржынскага, 9), на кніжнай выстаўцы-кірмашы «Свет кніг» (вул. Янкі Купалы, 27), а таксама на сайце knihi.by.

Паводле прэс-службы ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

«Прыгажуні і Ерусалім» у Ганцавічах

Беларусь славіцца сваімі таленавітымі людзьмі – артыстамі, музыкантамі, пісьменнікамі, мастакамі... Многія з іх жывуць і працуюць на радзіме, хтосьці – за яе межамі, аднак іх творчасцю захапляюцца і ў Беларусі.

– Нядаўна я пабывала ў Баранавіцкім краязнаўчым музеі і была ўражаная рэпрадукцыямі карцінаў, напісаных мастаком з Ізраіля Андрэянам Жудро, – расказвае Наталля Кулеш, дырэктар Ганцавіцкага раённага краязнаўчага музея. – І ў мяне з'явілася велізарнае жаданне арганізаваць такую ж выстаўку ў нас.

А. Жудро нарадзіўся ў Баранавічах, дзе і цяпер жывуць яго бацькі. Ён скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут (цяпер Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў), жыве і працуе ў Ізраілі. Працы А. Жудро добра вядомыя ў розных краінах, знаходзяцца ў прыватных калекцыях Еўропы, Азіі і Амерыкі.

Наталля Уладзіміраўна звязалася з бацькамі мастака, дамовілася аб правядзенні выстаўкі. Цяпер кожны ахвочы можа акнуцца ў чароўны свет усходніх прыгажуняў.

– Выстаўка рэпрадукцыяў А. Жудро ўпершыню праходзіць у нашым горадзе, – кажа дырэктар музея. – Большасць з іх – партрэты ізраільскіх дзяўчатаў і жанчынаў, якія сваёй дзіўнай прыгажосцю ўразаць кожнага, хто іх убачыць. Невыпадкова выстаўка атрымала назву «Прыгажуні і Ерусалім».

Сапраўды, А. Жудро з неверагоднай дакладнасцю пера-

даў рысы твару, мімалётны погляд, рух кожнай з натуршчыцаў. Гэтую прыгажосць немагчыма апісаць словамі, яе трэба пабачыць на свае вочы, што я і раю вам зрабіць, калі будзе такая магчымасць. Нездарма яшчэ нашыя продкі казалі, што лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць. Выстаўка будзе працаваць да 1 лютага.

Ангеліна ЗАНЬКО,
удзельніца аб'яднання
па інтарэсах
«Юны рэпарцёр»
Ганцавіцкага РЦДЮТ
Фота з архіва Ганцавіцкага
раённага краязнаўчага музея

Царкоўнае краязнаўства

Падарожжа ў дзяцінства епіскапа Глеба (Савіна): матэрыялы да біяграфіі

Епіскап Глеб (да пострыгу Георгій Сямёнавіч Савін; 1945 – 1998) – іерарх Беларускай Праваслаўнай Царквы Маскоўскага Патрыярхату, епіскап Полацкі і Глыбоцкі. Ён пакінуў пра сябе добрую памяць многім ісправамі, да прыкладу, тым, што пры яго непасрэдным удзеле ў 1990-х гадах было адроджанае манаскае жыццё ў Полацкім жаночым манастыры Ефрасінні Полацкай, завершанае рэканструкцыя Полацкага епархіяльнага ўпраўлення, быў адноўлены выпуск «Полоцкіх епархіяльных ведомасцей».

Надзея Аўласенка

Падрабязная біяграфія гэтага ўладзікі яшчэ не напісаная. Таму мы вырашылі часткова кампенсаваць гэты прабел, пабываўшы летам 2014 года ў вёсцы Хізаў Кармянскага раёна, дзе епіскап нарадзіўся і дзе прайшлі яго дзіцячыя гады. Мы яшчэ засталі ў жывых яго былую настаўніцу і школьных сяброў.

Вось што ўзгадала былая настаўніца Хізаўскай школы, выдатнік народнай адукацыі БССР, салдацкая ўдава Надзея Міхайлаўна Аўласенка (1920 г. нар.):

– Паводзіны майго вучня Георгія прыносілі мне і іншым педагогам нашай школы шмат клопатаў. Замест заняткаў ён часта збягаў на богаслужэнні ў

праваслаўны храм, які знаходзіўся ў суседняй вёсцы Стары Крыўск (Рагачоўскі раён. – Аўт.). А час быў самі разумеюць які. Гэта сёння мы ганарымся сваім знакамітым земляком – епіскапам Глебам, а тады, у 1950-я, усё гэта магло скончыцца вялікімі непрыемнасцямі. Але Бог мілаваў.

Не прымала «захапленне» Богам свайго сына і маці Георгія, якая тады працавала старшынёй мясцовага сельскага Савета. Яна часта закрывала сына ў хаце ці ў павеці, каб ён не змог уцячы ў храм. Але хлопчык кожны раз знаходзіў нейкі лаз. Нягледзячы на гэта ўладзіка Глеб усё жыццё любіў сваю маці і ўжо старую забраў яе да сябе. А калі прыйшоў час, яго пахавалі побач з маці на вясковых могілках у Хізаве.

Да Бога Георгія прывяла яго бабуля Дар'я Лявонцьеўна Быкоўская (09.03.1887 – 27.02.1965), з якой ён хадзіў у храм. А калі бабуля памерла, будучы епіскап стаў хадзіць у Стары Крыўск з аднавяскоўцамі дзедзіма Паўлам Мацвейчыкавым.

Распавядае хыхар вёскі Хізаў, ветэран пра-

цы Уладзімір Мікалаевіч Аляксеенка (1948 г. нар.):

– У дзяцінстве будучага ўладзіку Глеба мы, яго сябры, звалі Жоржам. Ён не цураўся нашай кампаніі, хаця і быў не па ўзросце сур'ёзны. Памятаю, у яго заўсёды за пазухай быў абразок. Калі трэба было ісці ў школу, ён уцякаў праз лес у храм, які знаходзіўся за некалькі кіламетраў ад нашай

Сябры дзяцінства (Глеб стаіць справа)

вёскі – у Старым Крыўску. Здаралася, збіраў усіх нас і таксама веў у храм. Школу ён не прызнаваў. Ды і як мог яе прызнаваць, калі там вучылі, што Бога няма.

З успамінаў былога клірыка Стаўрапольскай епархіі РПЦ, ураджэнца Жлобіншчыны архімандрыта Серафіма (Міхаіла Мартынавіча Кавалёва; 1938 – 2014): «У той час, у канцы 1950-х гадоў, я чуў аб набожным святары Арцёміі (схіерамане Арцёмій (Патоцкі), 1891 – 1974. – Аўт.), які служыў у Крыўску (пад Доўскам). Там, у мясцовым храме ў гонар свяціцеля Мікалая Цудатворца, я і сустрэў Георгія – будучага ўладзіку Глеба. Глядзячы стаіць невялічкага росту хлопчык у фуфайцы. Я спытаў у матушкі Валянціны, хто гэта? І пачуў адказ: «Гэта – Божае дзіця, так і бегае следам за бацюшкам». Пасля богаслужэння я падышоў да яго і пазнаёміўся. Падрабязна распытаў, колькі яму гадоў, у якім класе вучыцца, якія кнігі чытае, з кім ходзіць у царкву? Як аказалася, ён тады вучыўся ў 7-м класе, у храм хадзіў разам з бабуляй. Я параіў яму пасля заканчэння школы паступаць у семінарыю».

Аляксандр ПАТАПАЎ,
г. Рагачоў,
Мікалай ШУКАНАЎ,
г. Жлобін,
сябры Царкоўна-гістарычнай камісіі
Томельскай епархіі
Фота прадастаўленыя
аўтарамі

Епіскап Глеб

«Вянок» жыцця пакінуў нам Максім...»

Не так даўно мы адзначалі юбілей Максіма Багдановіча. І чарговы раз кожны з нас спрабуе разгадаць таямніцу вялікага паэта, які пражыў на свеце толькі 25 гадоў, але за гэты кароткі час так шмат зрабіў для Айчыны і азарыў нязгасным святлом свайго таленту жыццё Беларусі на стагоддзі наперад.

Р. Рэўтовіч

Урачыстасці з нагоды 125-годдзя з дня нараджэння нашага паэта Максіма Багдановіча прайшлі бадай што ва ўсіх куточках краіны. 9 снежня і ў чытальнай зале Дзяржынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі сабраліся прадстаўнікі грамадскасці раёна. На вечарыне прысутнічалі вучні Дзяржынскай беларускай гімназіі, якая на днях адзначыла 25-годдзе з дня заснавання. Пачалі літаратурна-музычную імпрэзу «Сэрца чулае і млела, і балела» ды вялі рэй супрацоўніцы бібліятэкі Наталля Лебядзеўская і Наталля Пузіноўская. Іх словы дапаўнялі фотаздымкі на экране, а таксама запісы песняў на вершы «Вераніка», «Зорка Вянера» ў выкананні

«Песняроў». Свае вершы, прысвечаныя М. Багдановічу, прачыталі Антон Анісовіч і сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў Рэгіна Рэўтовіч.

Каханне паэта, сціплая кветка васілёк, які стаў сімвалам паэтычнай Беларусі, патрыятызм Максіма – усё знайшло месца на гэтай выдатна праведзенай вечарыне. Напрыканцы мерапрыемства госці паўдзельнічалі ў віктарыне на веданне біяграфіі і творчай спадчыны паэта, якую зладзіла малады спецыяліст бібліятэкі Аляксандра Капуста. Пераможцы віктарыны атрымалі падарункі.

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск
Фота аўтара

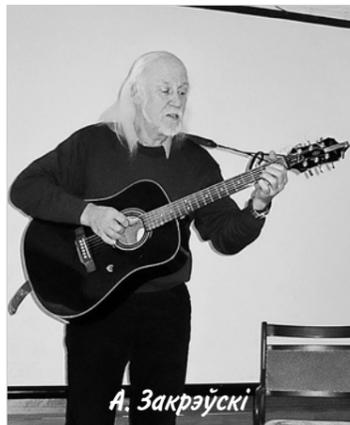
Нагадаем чытачам, што да 120-годдзя М. Багдановіча БФК выдаў кнігі з трыма вершамі класіка на 10 еўрапейскіх мовах. Засталося яшчэ колькі асобнікаў унікальнага падарункавага выдання. Ахвочыя могуць звяртацца ў фонд культуры.

Зорка Багдановіча ззяе над Мастамі

Фінальным этапам раённага бібліятэчнага конкурсу «Год культуры кроцьчыц па краіне» стаў прымеркаваны да 125-годдзя з дня нараджэння Максіма Багдановіча творчы арт-праект «Нязгасная зорка на беларускім небасхіле», які адбыўся 15 снежня ў Мастоўскай раённай бібліятэцы. Сімвалам свята стаў васілёк – кветка, апетая і ўслаўленая Багдановічам.

У межах арт-праекта была ўрачыста адкрытая выстаўка-прысвячэнне «Паэт святла, красы, любові». Госці імпрэзы пазнаёміліся з творами нашага класіка і выданнямі, прысвечанымі яго жыццю і творчасці. Асабліва цікавае выклікалі арыгінальныя экспанаты з фондаў Гродзенскага музея Максіма Багдановіча і Гудзевіцкага дзяржаўнага літаратурна-краязнаўчага музея.

Працягам мерапрыемства стала знаёмства з выстаўкай малюнкаў навучэнцаў Мастоўскай дзіцячай школы мас-

А. Закрэўскі

тацтваў «Незабыўны Максім Багдановіч». Сваё бачанне і адчуванне паэзіі вучні паспрабавалі перадаць фарбамі. Кожны выбраў для сябе верш паэта, які асабліва спадабаўся, і перадаў ўражанне ад яго на карціне.

Арт-праект завяршыўся літаратурна-музычнай імпрэзай «Светлы ж след будзе вечна жывым...», ганаровымі гасцямі якой сталі кіраўнік Гро-

Д. Радзівончык

дзенскага гарадскога клуба творчай інтэлігенцыі «Грані», паэт і бард Аляксандр Закрэўскі і галоўны спецыяліст Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі і член гэтай арганізацыі, паэт і літаратуразнаўца Дзмітрый Радзівончык.

З вялікай цікавасцю праслухалі ўдзельнікі мерапрыемства эсэ Д. Радзівончыка «Размова з Максімам» у выкананні аўтара, навеянае ўспамінамі пра наведванне магілы Багдановіча ў Ялце. Суправаджалі сустрэчу музычныя нумары пад акампанемент гітары, песні на вершы М. Багдановіча, якія выканаў А. Закрэўскі.

Заклучным акордам імпрэзы стала выступленне навучэнцаў СШ № 2 разам з настаўніцай беларускай мовы і літаратуры Таццянай Калеснік. Яны чыталі вершы і выказалі думку, што творы Багдановіча і сёння гучаць актуальна ды сучасна: углядаючыся ў начное неба, бадай што ўсе закаханыя беларусы з лёгкай Максімавай рукі шукаюць зорку Венеру, а адзінокія рамантыкі, як і паэт, мараць спаткацца з каханай на вуліцы.

Надзея НАВАТРОДСКАЯ,
загадчык аддзела бібліятэчнага
маркетынгу Мастоўскай
раённай бібліятэкі

Супрацоўніца бібліятэкі С. Чайкіна знаёміць наведнікаў з выстаўкай

У 2017 годзе спаўняецца

Мінск, горад, сталіца Рэспублікі Беларусь, цэнтр вобласці і раёна (пад 1067) – 950 гадоў з часу першага ўпамінання ў «Аповесці мінулых гадоў».

Орша, горад, цэнтр раёна Віцебскай вобласці (пад 1067) – 950 гадоў з часу першага ўпамінання ў «Аповесці мінулых гадоў».

Пінск, горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці (пад 1097) – 920 гадоў з часу першага ўпамінання ў «Аповесці мінулых гадоў».

Клецк, горад, цэнтр раёна Мінскай вобласці (1127) – 890 гадоў з часу першага летапіснага ўпамінання.

Гомель, горад, цэнтр раёна і вобласці (1142) – 875 гадоў з часу першага ўпамінання ў Іпацьеўскім летапісе.

Рагачоў, горад, цэнтр раёна Гомельскай вобласці (1142) – 875 гадоў з часу першага ўпамінання ў Іпацьеўскім летапісе.

Брагін, гарадскі пасёлак, цэнтр раёна Гомельскай вобласці (1147) – 870 гадоў з часу першага ўпамінання ў Іпацьеўскім летапісе.

Радунь, гарадскі пасёлак у Воранаўскім раёне Гродзенскай вобласці (1217) – 800 гадоў з часу першага летапіснага ўпамінання.

Магілёў, горад, цэнтр раёна і вобласці (1267) – 750 гадоў з часу першага легендарнага ўпамінання.

Кобрын, горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці (пад 1287) – 730 гадоў з часу першага ўпамінання ў Іпацьеўскім летапісе.

Чэрвень (Ігумен), горад, цэнтр раёна Мінскай вобласці (1387) – 630 гадоў з часу першага ўпамінання ў гістарычных крыніцах.

Докшыцы, горад, цэнтр раёна Віцебскай вобласці (1407) – 610 гадоў з часу першага ўпамінання ў гістарычных крыніцах.

Сянно, горад, цэнтр раёна Віцебскай вобласці (1442) – 575 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

Бешанковічы, гарадскі пасёлак, цэнтр раёна Віцебскай вобласці (пад 1447) – 570 гадоў з часу першага летапіснага ўпамінання.

Радашковічы, гарадскі пасёлак у Маладзечанскім раёне Мінскай вобласці (1447) – 570 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

Бяроза, горад, цэнтр раёна Брэсцкай вобласці (1477) – 540 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

Жлобін, горад, цэнтр раёна Гомельскай вобласці (1492) – 525 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

Магілёў, горад, цэнтр раёна і вобласці (1577) – 440 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

Шклоў, горад, цэнтр раёна Магілёўскай вобласці (каля 1577) – 440 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

Клічаў, горад, цэнтр раёна Магілёўскай вобласці (1592) – 425 гадоў з часу першага ўпамінання ў гістарычных крыніцах.

Краснаполле, гарадскі пасёлак, цэнтр раёна Магілёўскай вобласці (1707) – 310 гадоў з часу першага ўпамінання ў пісьмовых крыніцах.

Беларускае кнігадрукаванне (1517) – 500 гадоў з пачатку кнігавыдавецкай дзейнасці Ф. Скарыны.

Жыровіцкі Свята-Успенскі стаўрапігіяльны мужчынскі манастыр, праваслаўны манастыр, унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь (Слоніўскі р-н; 1587) – 430 гадоў з часу першага ўпамінання.

Батанічны сад Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі (Горкі; 1847) – 170 гадоў з часу стварэння.

Першая беларуская трупа І. Буйніцкага, беларускі прафесійны тэатр (Глыбоцкі р-н; 1907 – 1913) – 110 гадоў з пачатку існавання.

«Звязда» (Мінск, 1917) – беларуская газета, што пачала выходзіць на тэрыторыі Беларусі, – 100 гадоў з пачатку выдання.

Гродзенскі заапарк (Гродна; 1927), першы беларускі заапарк – 90 гадоў з часу заснавання.

Тураўскі краязнаўчы музей (Тураў; 1927) – 90 гадоў з часу заснавання.

«Узвышша» (Мінск; 1927 – 1930), літаратурна-мастацкі часопіс – 90 гадоў з пачатку выдання.

Ансамбль Беларускай народнай песні і танца Беларускай філармоніі (Мінск; 1937 – 1941), першы ў Беларусі прафесійны калектыў падобнага тыпу – 80 гадоў з часу стварэння.

«Беларускі каляндар» (1957), выданне Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Польшчы – 60 гадоў з пачатку выдання.

Беларускі камітэт славістаў (Мінск; 1957), навуковая арганізацыя пры НАН Беларусі, прызначаная развіваць і каардынаваць даследаванні ў галіне славяназнаўства – 60 гадоў з часу заснавання.

Гродзенскі гісторыка-археалагічны запаведнік (Гродна; 1967) – 50 гадоў з часу стварэння.

Беларускі фонд культуры (Мінск; 1987), грамадскае аб'яднанне, займаецца захаваннем і папулярызацыяй нацыянальнай культуры і гістарычнай спадчыны – 30 гадоў заснавання.

Беларускі саюз майстроў народнай творчасці (Мінск; 1992), добраахвотнае грамадскае аб'яднанне майстроў розных відаў народнай творчасці і традыцыйных мастацкіх рамёстваў, мастацтвазнаўцаў, спецыялістаў у галіне народнага мастацтва і мастацкіх рамёстваў – 25 гадоў з часу стварэння.

Германавіцкі музей культуры і побыту (Шаркаўшчынскі р-н; 1992) – 25 гадоў з часу адкрыцця.

Годна адсвяткуем юбілей першай друкаванай беларускай кнігі

Мяркую, на свеце мала краінаў, чые нацыянальнае кнігадрукаванне налічвае 500 гадоў. Беларусь у ліку гэтых нешматлікіх паўтысячагадовых сёлетніх юбіляраў.

500 гадоў таму, 6 жніўня 1517 года, наш сьлыны на ўсю Еўропу першадрукар Францыск Скарына з Полацка, які сёння можа зусім справядліва называцца горадам беларускай дзяржаўнасці, другой беларускай сталіцай – як расійскі Санкт-Пецярбург, напрыклад, альбо польскі Кракаў, надрукаваў у чэшскай Празе першую кнігу на тадышняй беларускай мове. Кніга гэтая – «Псалтыр». Адрознаваў неабходна зазначыць, што кнігі свае Скарына друкаваў кірылічным шрыфтам, а гэта было далёка не традыцыйным у тагачаснай Еўропе. З гэтага факта можна зрабіць

выснову, для каго стараўся Скарына, каму адрасаваў свае выданні. Вядома ж, тым людзям, якія ў сваім жыцці паслугоўваліся кірылічным алфавітам. Гэта значыць, людзям і нашай зямлі, беларускай. А скарыстанне беларускай мовы пацвярджае гэты факт.

Праўда, неабходна таксама пагадзіцца, што беларуская мова не была чужой і для іншых земляў і краінаў. Згадайма хоць бы такі красамоўны факт, як шырокае ўжыванне ў еўрапейскай юрыдычнай практыцы «Статута Вялікага Княства Літоўскага», які таксама быў створаны на тадышняй беларускай мове. Трэцяе выданне Статута, ажыццёленае Львом Сапегам у 1588 годзе, пражыло 252 гады да поўнай яго адмены ў 1840-м. Ды Скарына ўсё ж быў першым, хто друкаваў

кнігі для паспалітых людзей, якія належалі найперш да праваслаўнай плыні хрысціянства і карысталіся кірылічным шрыфтам. Пра гэта сказаў сам Скарына, назваўшы свае выданні «Бівлія руска, выложена доктором Франциском Скориною из славного града Полоцка, Богу ко чти и людем посполитым к доброму научению».

Я назваў толькі адну адметнасць Скарынавага кнігадрукавання. А іх жа нашмат больш. Значыць, больш і загадак у жыцці і творчасці нашага сьлынага першадрукара і, як падае сённяшні дзед-усёвед інтэрнэт, філосафа-гуманіста, пісьменніка, грамадскага дзеяча, прадпрымальніка і вучонага-медыка, перакладчыка на беларускую мову кнігі Бібліі. Мяне асабіста здзіўляе тое,

якой інтэнсіўнасці і рознабаковасці павінна была быць дзейнасць Скарыны, каб за тры гады перакласці і выдаць, да таго ж з ілюстрацыямі і ўласнымі тэкставымі ўстаўкамі, сваімі каментарыямі, 23 (дваццаць тры!) кнігі Бібліі. Сапраўдны подзвіг, ды яшчэ тады, калі і блізка не было сённяшніх тэхнічных кнігавыдавецкіх магчымасцяў. А кнігі ж зробленыя з густам, дыхтоўна, у іх укладзеная душа, што робіць іх несмяротнымі да гэтага часу.

Шмат загадкавага і нераскрытага, недадаследаванага ў пазнейшым жыцці і дзейнасці Скарыны, у тым ліку ў Вільні і Маскве. На сённяшні дзень невядомыя нават дакладныя даты яго нараджэння і смерці, месца пахавання.

Зыходзячы з апошняга, у мінулым годзе ўзнікла грамадская ініцыятыва неабякавых людзей, якія вырашылі грунтоўна заняцца архіўнымі пошукамі дакументаў, здольных праліць святло на гэтыя абставіны і найперш дапамагчы высветліць год смерці і адшукаць месца Скарынавага пахавання. Гэтую ініцыятыву актыўна падтрымлівае Беларускі фонд культуры. Ужо адбыліся кантакты з пасольствамі Чэхіі ў Беларусі і Беларусі ў Чэхіі, маецца падтрымка з чэшскага боку, нашага Міністэрства замежных спраў. Значыць, не ўсё безнадзейна. Калі старацца, калі шукаць, калі даследаваць, то могуць стаць вядомымі і невядомыя пакуль факты і абставіны жыцця Скарыны. У сёлетні юбілейны год гэта асабліва важна.

Як важна і тое, што нам неабходна і далей ушаноўваць памяць першадрукара. У нашай краіне, за яе межамі. У сувязі з гэтым Беларускі фонд культуры і Грамадская назіральная камісія пры Мініс-

тэрстве культуры Рэспублікі Беларусь па ахове гісторыка-культурнай спадчыны звярнуліся да ўладных органаў нашай краіны з прапановай надаць імя Францыска Скарыны Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Дарэчы, многія нацыянальныя бібліятэкі ў былых савецкіх рэспубліках і краінах Еўропы носяць імёны выбітных дзяржаўных, грамадскіх, навуковых і культурных дзеячаў. Так што падобная практыка не навінка, ёю варта скарыстацца і нам. Для юбілейнага года гэта станеца вартым і годным падарункам. А бібліятэка, перад якой стаіць помнік Скарыну, дзе захоўваецца ягоныя выданні і многія старадрукі, будзе яшчэ больш вабнай для наведвання не толькі чытачамі, а і турыстамі з Беларусі і замежных краінаў.

Ну, а да чытачоў нашай з вамі «Краязнаўчай газеты», да ўсіх неабякавых даследчыкаў беларускай гісторыі, да нястомных краязнаўцаў я звяртаюся з прапановай выказаць свае меркаванні наконт больш шырокага ўшанавання памяці Скарыны, папулярызаванні і вывучэння яго жыцця і дзейнасці. Давайце агульнымі намаганнямі і ініцыятывамі на месцах зробім сёлетні год сапраўды святочным. Не часта ж нам выпадалі 500-гадовыя юбілеі. А разам з паўсюдным святкаваннем мо і цікавасць, любоў, павага і патрэба да беларускай друкаванай кнігі, да беларускага слова памацнюць, набудуць новых прыхільнікаў і шанавальнікаў.

*Анатоль БУТЭВІЧ,
старшыня Грамадскай назіральнай камісіі пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, член Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА*

Бог – Біблія – Бацькаўшчына!

*Францыск Скарына
S.D.G et H.V.M.V.*

Жыццё-вера-памяць-святасць!

Ніякай працы і скарбаў ніякіх не шкадуцьце для паспалітай карысці для Айчыны сваёй.

**Любіце і шануйце,
як святыню, роднае слова,
з якім вас літасцівы Бог
на свет пусціў.**

Ф. Скарына

Францыск Скарына – сын Беларускай зямлі

Яго вялікая духоўная і навуковая дзейнасць належаць не толькі многім народам Еўропы, але і ўсяму свету. Яна набірае ўжо планетарныя кшталты міжнароднага значэння з далёкіх стагоддзяў і будзе існаваць вечна.

Нягледзячы на тое, што прайшло пяць стагоддзяў з таго часу, як жыў і тварыў Францыск Скарына, удзячная памяць народаў з усё большаю сілаю краіна і абуджае сэрцы новых пакаленняў не толькі ў Беларусі, але і ў свеце. Праца Францыска высокая ацэненая і прызнаная ЮНЕСКА, 1990 год быў абвешчаны годам Скарыны.

Сапраўды, Францыск Скарына – асоба сусветнага маштабу як навукоўца, асветнік, гуманіст, першадрукар.

Свет навукі і культуры дастойна аданіў яго заслугі перад чалавецтвам: выдана і выдаецца многа кніг, на-

вуковых працаў, прысвечаных Скарыну. Ёсць ордэн, медаль яго імя, граматы і дзяржаўныя ўзнагароды, помнікі, мемарыяльныя дошкі. Імем Францыска названы вуліцы, бібліятэкі, навукальныя ўстановы, рэгулярна праводзяцца канферэнцыі і чытанні аб вялікім укладзе Скарыны ў гісторыю Беларусі і сусветную культуру.

У Падуанскім універсітэце (Італія) ёсць «Зала Саракі». У ёй партрэты яго сусветнаневядомых выпускнікоў – Галілея Галілей, Мікалай Капернік і інш. Над партрэтам Францыска Скарыны напісана на лаціне: «Францыск Скарына з Полацка. Беларус. 1512».

Здаецца, што Францыск Скарына ўжо дастойна адзначаны нашым народам і ўдзячнымі народамі.

Але для такой слаўтай асобы, як Францыск, недастаткова адной свецкай памяці, нягледзячы на тое, што

яна ўжо перасягнула межы часу, 500 гадоў жыць у памяці пакаленняў.

Мінула атэістычная навала пераследу веры і ганьбавання ўсіх хрысціянскіх каштоўнасцяў – духоўных і мастацкіх. Вяўнічае цемрашальства знішчала не толькі духоўнае, але і ўсё нацыянальнае, знішчала простых і слаўных Сыноў Беларусі.

Францыск не толькі доктар, гуманіст, першадрукар. Ён – волат Слова Божага! Але яго заслугі перад Богам і веруючым народам яшчэ недастаткова ацэнены. Ён пакінуў нашчадкам «Псалтыр», 23 кнігі Бібліі, у якіх паважае і разважае. Францыск не проста перакладаў, друкаваў. Ён жыў духам Бібліі. Любіў Бога і бліжняга – свой просты люд.

Настаў час убачыць і па-сапраўднаму ацаніць не толькі інтэлектуальныя здольнасці Францыска, працу і цяпенне, але і зазірнуць у яго духоўны свет веры, хрысціянскага жыцця і дзеяў, якія ён поўнасцю прысвяціў на хвалу Божую і дабро паспалітаму люду Бацькаўшчыны. Каб ушанаваць яго і духоўна, усім Усяленскім Касцёлам і Праваслаўнай Царквою ва ўсіх святынях Беларусі і свету.

Цяпер ёсць магчымасць вяртаць на Айчыну слаўны, але не прызнаныя толькі іх парэшткі-рэліквіі, напрацаваныя інтэлектуальныя вынаходніцтвы, культурныя мастацкія і літаратурныя шэдэўры, матэрыяльныя і духоўныя. Усё гэта арганізацыйна лёг-

ка зрабіць. Трэба вяртаць і іхні дух у актыўнае культурнае, інтэлектуальнае і хрысціянскае жыццё нашага пакалення, у нашу рэчаіснасць, каб мы ставілі іх за ўзор для сябе і ўсяго народа. У гэтым выпадку нам могуць вельмі дапамагчы Каталіцкі Касцёл і Праваслаўная Царква.

Францыск не толькі доктар, гуманіст, паэт, вучоны, першадрукар, і ўсё гэта дзякуючы яго вялікай хрысціянскай душы і велічы выхаванаму духу.

Лічу, што такі пералік вонкавых заслуг не поўнасцю раскрывае веліч яго высокароднага ўнутранага свету і нязломнага духу веры, як волата Слова Божага, і не поўнасцю адраджаюцца яго заслугі перад Богам і веруючым народам. Яго вобразнае параўнанне мудрасці ў прытчах з ядром у арэху, з золатам у зямлі, з сілай каштоўнага каменя. Гэта сведчыць, што ён – паэт-філосаф, які не можа не здзіўляць арыгінальнасцю і трапнасцю сваіх доказаў.

Па Скарыну: заўважыць дух чалавека, як ядро ў арэху.

Ні адзін друкар не рабіў і не робіць пераклад кніжак у сваёй друкарні, не піша прадмоваў і анатацыяў-разважанняў для чужых кніг, тым больш да Бібліі. Ні адзін друкар не дае свае каментары, паўчэнні і праніклівыя, з жывой верай захвоты да простага люду, не абмінаючы вучоныя і заможныя, як гэта робіць Францыск. Кожны друкар толькі друкуе ўсё, што яму прыносяць, і за гэта атрымлівае ганаар. Тут, у адносінах да Францыска, штосьці большае, чым друкар! Францыск стаіць намнога вышэй усіх друкароў і выдаўцоў.

*Ксёндз-магістр Уладзіслаў ЗАВАЛЬНЮК
(Працяг будзе)*

Гісторыя Віцебска ў папулярным фармаце

Унікальны праект распачаўся летась у верасні ў Віцебску. Для ўсіх аматараў гісторыі, хто неабмякава ставіцца да мінулага і цікавіцца жыццём сваіх продкаў, на базе Віцебскай абласной бібліятэкі працуюць бясплатныя курсы «Віцебск: рэальная і папулярная гісторыя роднага горада». Арганізатарамі праекта, аналагаў якому няма ў Беларусі, выступілі кафедра гісторыі Беларусі Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава, абласная бібліятэка, Народны клуб гістарычнай рэканструкцыі «Vargentorn» і Віцебскі гарадскі партал. Праходзяць курсы ўвечары кожны другі і чацвёрты чацвер месяца, і наведваць іх могуць усе ахвотныя.

«Шчыра кажучы, калі мы з галоўным спецыялістам галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама Дзянісам Юрчакм задумалі праводзіць курсы, то крыху хваліліся, наколькі гэта будзе цікава людзям, – расказвае загадчык кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава Ана-

дат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік Навукова-тэхналагічнага парку Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта «Палітэхнік», і Аляксандр Доўнар, кандыдат гістарычных навук, загадчык аддзела крыніцазнаўства і археаграфіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, якія з'яўляюцца спецыялістамі па ві-

Валерый Шышанаў

дэнтэ факультэта матэматыкі і інфармацыйных тэхналогій ВДУ імя П.М. Машэрава пад кіраўніцтвам Д. Юрчак.

На кожнай лекцыі курсаў гараджане даведваюцца нешта новае. Так, пад час курсаў ужо ішла размова пра тыя часы, калі на месцы сённяшняга Віцебска існавала балцкае паселішча, дзе жылі ўсяго 50 – 60 чалавек. Пазней на месцы будучага горада з'явіліся новыя насельнікі – крывічы. З наяўных крыніцаў нельга з дакладнасцю сцвярджаць, ці мае дачыненне да ранняй гісторыі Віцебска княгіня Вольга. Але паданне пра гэта доўгі час бытавала сярод насельніцтва, пакуль не трапіла на старонкі Віцебскага летапісу. Згодна з дадзенымі археалагічных раскопак можна сцвярджаць, што Віцебск пераўтварыўся ў раннефеадальны горад на мяжы X – XI стагоддзяў. А гэта азначае, што княгіня Вольга ў прынцыпе магла, накіраваўшыся ў паход па даніну, усталяваць тут сваю ўладу.

Выклікае пытанні і дата заснавання Віцебска. На сён-

Наталля Шаркоўская

Віцебск – адзін з самых даследаваных археолагамі гарадоў на тэрыторыі Беларусі. Да прыкладу, пад час археалагічных раскопак 1976 года было абследавана 100 драўляных забудоваў, а таксама ўнутрываловых канструкцыяў. Цікава, што шырыня абарончага вала дасягала 36 метраў, а вышыня – 8 метраў.

Праз Віцебск цячэ рака Дзвіна, па якой пралягала частка шляху «з варагаў у грэкі». На жаль, сёлета ў сувязі з будаўніцтвам ГЭС рака значна змяніла сваё рэчышча, а некаторыя месцы аказаліся падтопленымі. Адзінае, што засталося – унікальныя фотаздымкі ракі, якія паспелі зрабіць А. Дулаў і Д. Юрчак пад час сплаваў па Дзвіне ў 2014 – 2015 гадах.

Цікавымі атрымаліся і знятыя, пад час якіх ішла размова пра жыццё нашых продкаў у часы язычніцтва і на пачатку распаўсюджвання хрысціянства на віцебскіх землях. Шмат сведчанняў пра язычніцкія вераванні можна знайсці і ў Віцебскім рэгіёне. Напрыклад, непадалёк вёскі Горкі Шумілінскага раёна знаходзіцца самы вялікі ў Беларусі камень, даўжыня якога складае 11 метраў.

Не маглі не ўспомніць на лекцыі, прысвечанай хрысці-

янству, пра вядомую святую Ефрасінню Полацкую. Усе мы прывыклі думаць, што яна з'явілася на свет і выхоўвалася ў Полацку. Між тым, гісторык А. Рапаў лічыць, што яна магла нарадзіцца ў Ізяслаўлі. Іншыя ж даследчыкі называюць магчымым месцам нараджэння князёўны Віцебск.

Некаторыя пытанні, што разглядаюцца на курсах, выклікаюць асаблівую цікаўнасць у слухачоў. Так, напрыклад, улетку ў Віцебску быў усталяваны помнік князю Аляксандру Неўскаму і яго сям'і. Не ўсім гараджанам гэта спадабалася. Знайшліся тыя, хто сцвярджаў, што помніку рускаму князю не месца ў Віцебску, бо ён не мае аніякага дачынення да горада. Каб, як гаворыцца, расставіць усе кропкі над «і», пад час чацвёртай лекцыі курсаў У. Андрэйчанка, расказваючы пра радавод віцебскіх князёў, спецыяльна звярнуў увагу на тое, што Аляксандр Яраславіч быў зяцем полацкага і віцебскага князя Брачыслава. Згодна з Наўгародскім першым летапісам Аляксандр Неўскі наведаў Віцебск у 1245 годзе, бо тут гасцявала яго сям'я – сын Васіль і жонка. Нездарма і помнік, усталяваны ў цэнтры сучаснага горада – гэта помнік не асабіста князю, а менавіта сям'і, аб чым на пастаменце зроблены адпаведны надпіс.

У свой час шмат спрэчак выклікала пытанне пра ўстаноўку ў горадзе помніка князю віцебскаму, вялікаму князю літоўскаму Альгерду. Помнік з'явіўся ў чэрвені 2014 года. А княжанню Альгерда ў Віцебску была прысвечаная асобная лекцыя курсаў. Д. Юрчак і А. Дулаў распавялі пра пабудову Альгердам мураваных замкаў, даўжыня сценаў якіх складала каля двух кіламетраў, пра дыскусійнасць пытання аб веравызнанні князя, пра яго жонку – Марыю Віцебскую і Ульяну Цвярскую, пра рамонт Дабравешчанскага і пабудову Свята-Духава храма ў Віцебску, а таксама пра палітычную дзейнасць князя. А віцебскі мастак І. Дураў прадставіў свае мастацка-гістарычныя рэканструкцыі – партрэты князя Альгерда і яго жонку, якія ўпрыгожваюць выставачную залу «Духаўскі круглік» Гарадскога цэнтру культуры «Віцебск».

Наперадзе і арганізатараў, і наведнікаў курсаў чакае шмат цікавага: плануецца ўдзел у працы курсаў вядомых гісторыкаў, археолагаў, краязнаўцаў, супрацоўнікаў архіваў і музеяў. І пакуль ёсць цікавасць да курсаў – заняткі будуць працягвацца.

Дзяніс Юрчак праводзіць лекцыю

толь Дулаў. – А калі пабачылі, што на першую лекцыю прыйшло амаль дзвесце чалавек, і некаторым нават не хапіла месцаў, упэўніліся: значыць, людзям сапраўды цікава. На некаторых наступных занятках наведнікаў было крыху менш, але мы заўважылі, што ўжо склаўся касцяк тых, хто прыходзіць на кожную лекцыю курсаў».

Сярод наведнікаў бясплатных курсаў па гісторыі горада – моладзь, маладыя спецыялісты, настаўнікі, бібліятэкары, прадстаўнікі турыстычнай галіны, пенсіянеры... Многія з іх не толькі з увагай слухаюць кожнага выступаючага, але і канспектуюць матэрыял, актыўна задаюць пытанні і ўдзельнічаюць у дыскусіі.

А паслухаць сапраўды ёсць што. Кожныя заняткі маюць сваю тэму. Паслядоўнасць іх па магчымасці храналагічная. Так, першая лекцыя курсаў была прысвечаная дагарадскаму перыяду, другая – легендзе пра заснаванне горада кіеўскай княгіняй Вольгай і г.д. Але бываюць і выключэнні, калі храналагію даводзіцца парушаць. Напрыклад, у сувязі з тым, што Віцебск наведваў вядомыя сталічныя гісторыкі Максім Макараў, канды-

дэбскім гарадскім і магдэбургскім праве, шостая лекцыя курсаў была прысвечаная гэтай тэме.

Заняткі на курсах праводзяць А. Дулаў і Д. Юрчак. Не адмовіліся ў свой час прыйсці і выступіць як лектары і эксперты намеснік старшыні Віцебскага гарвыканкама, гісторык і археолаг Пётр Падгурскі, намеснік дырэктара абласнога краязнаўчага музея Валерый Шышанаў, выкладчык Віцебскага кадэцкага вучылішча, дацэнт ВДУ імя П.М. Машэрава, вядомы краязнаўца Мікалай Півавар, навуковы супрацоўнік Віцебскага абласнога краязнаўчага музея Уладзімір Андрэйчанка і старшы навуковы супрацоўнік гэтай жа ўстановы Наталля Шаркоўская, мастак Ігар Дураў.

Вялікую зацікаўленасць наведнікаў традыцыйна выклікаюць выступленні ўдзельнікаў клуба гістарычнай рэканструкцыі «Vargentorn», якія наглядна дэманструюць адзенне, абутак, прылады працы, зброю нашых продкаў.

Што яшчэ запомнілася слухачам, дык гэта 3D-рэканструкцыя паселішча балцкай днепра-дзвінскай культуры на гары Ламіха (існавала ў цэнтры горада), якую зрабілі сту-

Удзельнікі клуба «Vargentorn»

няшні момант існуюць чатыры асноўныя версіі: 1021 год, 974 год, 947 год і нават 914 год. Кожная з іх мае сваіх прыхільнікаў і грунтуюцца на тых ці іншых падставах. Але паколькі ўмоўнай датай заснавання горада лічыцца першая яго згадка ў крыніцы, то ў выпадку з Віцебскам замацавалася легендарная дата, пад якой змешчаная ў Віцебскім летапісе паданне пра княгіню Вольгу, – 974 год.

Дарэчы, у сацыяльнай сетцы «Вконтакте» створаная група курсаў «Віцебск: рэальная і папулярная гісторыя роднага горада» <https://vk.com/histvitebsk>, дзе напярэдадні заняткаў змяшчаецца спіс літаратуры па тэме, а пасля кожнай лекцыі – фотаздымкі і відэазаніскі. Таму, каб стаць слухачом курсаў, не абавязкова жыць у Віцебску і наведваць заняткі ў бібліятэцы. Гэта можна зрабіць, не выходзячы з дома. Далучайцеся, калі ласка!

Аляксандра
АЛЯКСАНДРАВА,
г. Віцебск

«Узрушэнне сэрца» паэткі Веры Дыдышкі

З радасцю ўзяў у рукі чарговы зборнік паэзіі аднакурсніцы Веры Дыдышкі «Узрушэнне сэрца». Папярэдне былі «Святло душы» (2003) і «Надзея» (2005) на рускай мове. Усе зборнікі выдадзены на спонсарскай аснове, паліграфія і кніжная графіка – на высокім узроўні. Апошні зборнік самы аб'ёмны: на 84 старонках змешчана 88 вершаў.

У анатацыі да кнігі чытаем наступнае: «Новы зборнік вершаў Веры Дыдышкі – вельмі шчырая, прачуленая паэзія мудрага чалавека з душою рамантыка». Прачытаўшы вершы, упэўніўся ў справядлівасці гэтых словаў. Але хочацца падкрэсліць: не проста мудрага чалавека, але паэта-настаўніка з грунтоўнай сярэдняй і вышэйшай адукацыяй. Больш за тое, Вера Іосіфаўна засвоіла сямейную бацькоўска-дзедаўскую педагогіку і паспяхова ёю карыстаецца. У аснове гэтай народнай педагогікі ляжаць дзесяць хрысціянскіх заповедзяў. Падобныя каштоўнасці, дарэчы, дэклараваліся і выхаваўча-адукацыйнай камуністычнай сістэмай. Працуючы старшым навуковым супрацоўнікам у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, я займаўся тэмаю «Культура беларускага замежжа». Пад кіраўніцтвам светлай памяці прафесара А. Сабалеўскага ў 1963 г. мы выдалі два зборнікі па гэтай тэме. Тады я даведаўся, што за мяжой на нашу выхаваўча-адукацыйную сістэму глядзелі так: «У вас усе з вышэйшай адукацыяй, але без сярэдняй», з чым у нейкай ступені можна пагадзіцца. Але да В. Дыдышкі гэта не адносіцца, пра што сведчыць яе паэзія.

Так:

*Мне добра на сваёй зямлі!
О, мой палескі родны краю,
Нібыта зерне ў раллі,
Я ў тваёй глебе прарастаю.*

За гэтым вершам ідуць іншыя: «Беларусі», песні «Рапсодыя» і «Край ты мой палескі», пакладзеныя на музыку Мікалаем Сокалам. Шмат вершаў літаральна просяцца, каб іх паклалі на музыку, і калі яны трапяць у рукі музыкаў, мы пачуем не адну добрую песню. Вершы В. Дыдышкі, паводле меркавання знаўцы і паэта Леаніда Галубовіча, «з беларускім характарам, з ментальнымі нацыянальнымі вобразамі, бо яе непарушная ісціна палягае ў адданасці і любові да свайго спрадвечнага і крэўнага», як адзначана ў анатацыі. Гэтае назіранне паэта цалкам пацвярджаецца вобразамі і зместам вершаў Веры Іосіфаўны.

Напрыканцы ж зазначу: паэтка-настаўніца В. Дыдышка ўзрушаным сэрцам і душою змагаецца за годнае гучанне слова «чалавек»!

Яўген АДАМОВІЧ, прафесар

Вера ДЫДЫШКА

3 Навагодзем!

*Вам, завірухі і мяцелі,
Не адмяніць яго прыход.
Ідзе святая наша надзея –
Чароўны, шчодры Новы год!*

*Паўсюдна прыгажуні-ёлкі
Свае запальваюць агні.
Я пажаданняў шлю вам столькі!
Няхай жа збудуцца яны!*

*Найперш я поспехаў жадаю
Радзіме нашай дарагой,
І каб у сем'ях панавалі
Пяшчота, радасць і спакой.
І сэрцам каб усе дабрэлі,
Каб больш гучала шчырых слоў,
І каб старыя – маладзелі,
А маладыя – харашэлі,
І кожны-кожны быў здароў!*

*Яшчэ каб радавалі дзеці,
Дачушкі вашы і сыны,
Каб мір быў на ўсёй планеце,
Каб больш не зведаць
нам вайны.*

*Сняжынкі ў лёгкім карагодзе
Ляцяць, ляцяць цераз вякі.
Дык з новым шчасцем,
З Навагодзем
Я вас віншую, землякі!*

Творчасць

*Мне вельмі часта вершы сняцца...
Ты, можа, гэтак не верыш?
Тады я мушу паднімацца,
Бяру аловак і паперу.
І пачынаецца ўзрушэнне
Крыві і розуму, і сэрца,
І не канчаецца натхненне,
І рыфма лёгкая ірвецца,
Кладзецца лёгка на паперу,*

*Каб паэтычным словам стацца.
І Муза адчыняе дзверы –
Не спіцца ёй, ёй вершы сняцца.*

Эстраднай пошласці дурманам...

*Эстраднай пошласці дурманам
Апоена краіна ўся:
Утаксі, у клубах, рэстаранах
Крычыць нахабная папса.*

*Яе і громам не заглушыш,
Аднак не кожны прызнае:
Яна ж не закранае душу,
Дарэмна толькі слых псуе.*

*Куды ж падзецца песні роднай,
Калі пачаўся гвалт такі?
Ўжо прызнаюць яе нямоднай
Гарластыя папсавікі.*

*Забыцца на яе гатовы,
На безгустоўнасць прамяняць.
Ды не спяшайцеся, панове,
Вы нашу песню пахаваць!*

*Бо ў кожнай вёсачцы далёкай
Яе народ яшчэ пяе.
Выток духоўнасці высокай,
Яна вякі перажыве.*

*Над беларускаю старонкай
Яна лунае аж да зор.
Ліецца спеўна, чыста, звонка,
Свет запаўняе і прастор.
Нашых палёў, лугоў і гоняў
І славіць працу і жыццё.
Папса ніколі не загоніць
Песню родную у забыццё!*

*Ты гэтай песні будзь адданы,
Бо беларускі ж хлеб ясі!
Засцерагайся ад дурману
Пустой і пошленькай папсы.*

Чайка з Прыпяці, дача Палесся

*Жанчына, аб якой пойдзе
гаворка, спалучае ў сабе ўсё
найлепшае, што дадзенае
чалавеку. Яе жыццё асаблівае,
яно ўсё прасякнутае паэзіяй.
Жыццё ў вершах.*

Нарадзілася Галіна Дашкевіч 20 лістапада 1947 года ў старажытным Тураве ў сям'і настаўнікаў. Яе бацькі Мікалай Паўлавіч Клімовіч і Марыя Міхайлаўна Клімовіч (Лагвінец) скончылі Мазырскі педагагічны інстытут. Усё жыццё яны аддалі адукацыі і выхаванню маладога пакалення. Бацька пісаў вершы і нарысы пра землякоў, друкаваўся ў газетах і часопісах. Ужо на зыходзе жыцця быў прыняты ў Саюз журналістаў Беларусі. У зборніках вершаў «Роздум над вечнасцю», «Натхненне», «На зямлі Залатавуста», прысвечаных Тураву, змешчаныя творы бацькі і яго дзяцей – Галіны і Аляксандра.

чыцкай працы і паэтычнай творчасці – усё жыццё.

Хутка ідзе час. Сталі дарослымі дзеці, падрастаюць унукі, але застаецца Галіна Мікалаеўна ўсё той жа яснавокай Паўлінкай, якую іграла на сцэне.

Літаратурны дэбют Галіны Мікалаеўны адбыўся ў 1964 годзе ў газеце «Камуніст Палесся». Яе паэтычны дар заўважлі. Вершы былі прыхільна сустрэтыя чытачамі, якіх прывабіла шчырасць і душэўная адкрытасць мастацкіх вобразаў. «Верасніца» (1997 г.) – такую ласкавую назву дала свайму першаму зборніку паэтэса. Верасніца – гэта назва вёскі на Тураўшчыне. Назвы палескіх вёсак выклікаюць у душы паэтэсы пяшчоту і замілаванне:

*Верасніца, Любавічы, Азяраны,
Вы – як кветкі на абрусе*

саматканым,

Дыяменты роднай мовы

беларускай,

Вымаўляю – і пяю не напяюся.

Вершы Галіны Мікалаеўны друкаваліся ў калектыўных зборніках «Палескія перазоны», «Ты, Мазыр, – мой Парнас», «Роздум над вечнасцю», «Натхненне», «На зямлі Залатавуста», «Святло шчымлівай памяці», «Званы сумлення», у зборніку вершаў мазырскіх паэтаў для дзяцей «Сонца над буслянкай», у часопісах «Полымя», «Малодосць», «Першацвет», «Бярозка» ды іншых выданнях.

У 2001 годзе выходзіць кніга вершаў Г. Дашкевіч «Паўлік кніжачку чытае» – цудоўны падарунак для дзяцей маладшага школьнага ўзросту. «Паэтка можа зачараваць юных чытачоў і незвычайнай прыгажосцю беларускай прыроды, і жаўруковым трапятаннем роднага слова», – адзначана ў анатацыі да зборніка.

У 2006 годзе Галіна Дашкевіч была прынятая ў Саюз беларускіх пісьменнікаў. Галіну Мікалаеўну з задавальненнем запрашаюць на мерапрыемствы, творчыя сустрэчы ў ўстановах Мазыра і раёны Гомельшчыны. У нашай бібліятэцы яна заўсёды чаканы госьць. Госьцю прыемна слухаць, родная мова з яе вуснаў ліецца бы меладычная песня:

На Палессі не гавораць,

а спяваюць,

Мову родную да сэрца прытуляюць.

Так дзядуля мой спрадзеку

рэзаў бохан,

Як свяцейшы скарб,

дарованы ад Бога...

Галіна Дашкевіч – паэтэса, якая здолела захаваць у сваёй душы імкненне да прыгажосці, дабрыню, спагадлівасць да людзей.

Прысніўся мне бераг

з разбуджаным ветрам трысцём

І вяз з неўгамонным,

руплівым птушыным гняздом,

І маміна вішня з квітнеючай

голькай снягоў,

І прызба ля хаты –

буслянка бабуль і дзядоў,

І серп на гарышчы,

што мама для нас прыпасла,

І папараць-кветка,

што з сэрца праз жвір прарасла...

Т. БЕРНІК,

бібліятэкар I катэгорыі

бібліятэкі-філіяла № 1

г. Мазыра

“Карціна свету” адной асобы

Каляды

(Заканчэнне.)

Пачатак у № 48 за 2016 г.)

Баба возьма перад Рязаством расчэша косу. Мы ўсягда, хоць і мароз-кіпун, баню ўжо тапілі к Рязаству. Баню вытапя. Расчэшыцца, і да трэцяя куцці ўжо не расплятая. Во тут расчэша коску, і тут коску запляце, а тады ету коску на тэй бок працягна, напрымер, дак яна ў дзірачку і працягна, а тую – сюды, яны не так клячацца, заплячэныя ж. А тады ўжо на трэцяю Куццю, точна на Куццю, садзіцца, расчэша косы і скруця косы, каторыя павычашацца, камком скруця... Я раз бегала за ёй, гаварю: «Баб, што ты з касамі будзіш дзелаць?» Яна вышла на двор, і снег там быў, і шчэлачка такая, калідор, сабака ў нас быў, дак ён прадраў дзірачку, дак яна туда, аж к зямле, у каморку: «Як калядныя косы двара пільнуаць, штоб так нашы куры і свінні, уся худоба двара пільнавала. Штоб мы не выходзілі, із стада не выганялі ні авечак, ні кароў. Штоб самы заходзілі». Тры раза прагаворы, і авечкі ідуць, і чужыя прабягаць, а нашы як ідуць, дак прыма ў хвортку. Баба расчыня, і яны бягаць туда.

Вот Куцця, баба і гаворы: «Дзеці, ня ідзіця, ня трусіця. А мы гаворыма: «Пойдзіма». К хрэснай не хадзілі, а пойдзіма к Краўцовым, к Мелькавым, прыдзіма, і вароты, дак возьмім, і яны: рып-рып, і мы: «Крыўцовы вароты трысуцца, а Грэцкавы куры нясуцца». І тры разы так во. Еслі ўбача хазяін: «Ну!.. Прыду маткі скажу!» Баба не пускала: «Дзеўкі, ня ідзіця!» Мы гаворым: «Зато нашы куры будуць несца!» І мы з Тусяй пабягіма. А Алёна тады прыдзя к нам. Баба: «Ну, і добрая. І вашы будуць несца, і нашы». [На яку Куццю?] Ета – пад Ряздзяство.

На Хряшчэння ваду свецяць. Баба наша калісь, цэркваў не было, яна ў кружку набірае, вынясе, на двор паставя, і вада на дварэ начуа. Тады, уранні ўстаня, ужо пазней печ вытапяць, пойдзя ўнясе: «Папейця кряшчэнскія вады». Матка і кажа: «Ну, хто яе крясціў?» – «Гасподзь крясціў, і нашу не мінуў. То ж папы свецяць у цэрквы, а ета Гасподзь свецяць у неба па ўсём зямном шары: і ў акіяні, і ў мо-

ры – па ўсём зямном шары». Перяд Хряшчэннем. Заўтра – Хряшчэння, а сёдни яна вынясе, паставя, яна ноч пастаіць пад аткрытым небам. Паставя на што-нібудзь вышай на дварэ: ці на стоўбік... А тады ўнося ўхату: «Во, і нам Гасподзь пакрысціў». [Куды потым тую ваду?] І пьюць... Баба аталье колькі: «Наця напівайцісь!» І як памруць, дак свецяць магілы...

На Ряздзяство ўсё баба глядзела: іней ё – проса будзя ўражайная... Іней ё на дзірэўі ці німа. Да, яна войдзя ў хату, рана ж устае, прыдзя і кажа: «Будзя ўражай проса. Сёліта проса будзя – бальшы кусок пасеім». І будзя маліна і вішня сільная.

Гаворыць, на Ряздзяственскаю Куццю на дзірэўях як вісіць снег кучамы такімі, уражай будзя на ябланах і проса ўражай будзя.

[Многа снега – уражай будзя бальшой. Мала снега – атлёга – уражай плахой будзя. – Каментар сына Варвары Аляксандраўны Грэцкага Сяргея Васільевіча, 1950 г. нар.]

На адну Куццю баба гаворы: «Дзеці, ідзіця мароза завіця», – на адну Куццю, на ўсе не звала, уродзе, на Рязаство: «Мароз, мароз, хадзі кашу есць!» Ой! Мы выдзім на двор, крычим: «Мароз! Мароз! Хадзі!..!» – аж глоткі разрываюцца. Матка: «Вы ўжо падурэлі саўсім, паціхоньку гаворыця». Мы гаворым: «Дак ён жа ня чую – дзед». Мы думалі: «І, праўда, дзед Мароз ё». І сядзім ужо вячэраць, дак баба: «Пагукайця мароза, тады будзіця есць». Мы гукалі. [А чаму яго гукалі гущу есці?] Ня знаю. Што нам малым гаварыла баба, то мы дзелалі. Я і цеперака куццю варыла, звала: «Мароз! Мароз! Хадзі кашу есць!»

Камення бралі. Пойдзіма, дуракі, падскажаць нам, дзед Майка падскажа: «Ідзіця набярыця камення», – ну во, што грэяцца ў бані. Мы пойдзім... Малых каменчыкаў... кала нас калодзезь... хто замуж уперяд пойдзя... Каменчыкі кідалі. Як забурліць, дак ета ўжо скоро замуж пойдзіш, а еслі ўкініш, ён ні што... Да, мы слухаім-слухаім...

Но ў калодзезь... Баба наша ругалась... Як толькі... Во, у нас пад вакном... Сядзя, кастыль

возьма, ужо ж і халодна, як ідуць: «Хлопцы! Дзеўкі! Не кідайця ў калодзезь! Не загружайця калодзезь!» Каменчыкі кідалі: як загурчыць камень, чутна, як ён упадзя, гаворыць: «Ужо ў етым гаду замуж пойдзіш!»

[На яку Куццю кідалі?]

На Рязаство кідалі і на Хряшчэння, хто калі захоча...

Гадоў на васімнаццаць нам, можа, было... Тусе гадоў васімнаццаць, мне ўжо дваццаць. Там адна фатаграфіраваць на пасёлак прыходзіла жанічына. Да, Ягор сеў з гармонню. Ягор ішчэ ў арміі ня быў. Тома ў нас Машына была малая. Туся (стаіць злева), Ягор, Туся і я, і Тома малая, гадкі тры.

Мы дак на кождаю Куццю, тры Куцці, і на тры Куцці дзелалі.

Гаворыць, як камень укініш, як засіпіць, дак будзя свякруха злая... [Камень кідалі і на свякруху, і на сябе?]

Да. Кінуць... Вот ты кідаіш і гаворыш... Я кідаю і гаварю: «Якая ў міне свякруха будзя: харошая ці плахая?» Я скрозь, як укіну – цішыня, а ў другіх гурчыць, гурчыць. А мая свякруха дабрэнная была.

[Вы казалі: «Кідаіш – загурчыць: замуж пойдзеш».]

Загадыш на ета: загурчыць камень, дак скоро замуж пайдю. А я загадыю на свякруху, якая свякруха будзя. А другія: які свёкар будзя ці цёшча. Кажды сабе загада.

На Куццю клалі замкі пад галаву, ета баба наша казалі: «Хто мой будзя сужаны, дак штоб прышоў, адамкнуў замок ці замкнуў, скажы, штоб ніхто дзеўку тую ўжо ні чапаў, не зай-

маў. [А як гэта?] Ну, во, замок бярэш атамкнуты: «Хто мой сужаны, будзя мне, дак няхай прыдзя і замок замкне, штоб ніхто мяне не зачураў». А другая гаворы: «Атамкні сабе дзверы!» Незамкнуты, штоб ён тады замкнуў.

Замкі клалі пад падушку. Вот замкне замок, гаворыць: «Хто мой будзя прыварожаны, дак сасніся і прыдзі, атамкні замок і зайдзі ка мне». І, там, адна кажа: «Мікіта ка мне прышоў і гаворы: «Ідзе ключ?» Я гаварю: «Які ключ?» – «Ад замка!» Я гаварю: «У замку!» Ён, гаворы, пайшоў атамкнуў. І ён іе ў ету зіму замуж узяў. Ёй саснілася. Яна гаворы: «Я спаць лягла. Толькі лажылася, сказала, што «мой прыварожаны і к жыцні мужчына, прыдзі ка мне, атамкні замок!» І замкнула, і ключ пад падушку». І гаворы: «Заснула, і прыходзя Мікіта». Ён і гадамі старшэ за яе. Прышоў і кажа: «Ты мне з малаленства нравішся. Пойдзіш замуж за мяне?» Матка і бацька: «Да яна ж маладжэй куды!» Яму ўжо к трыццаці было гадам, а ёй, наверна, шаснаццаць-семнаццаць было. А Мікіта гаворы: «Буду і да сарака гадоў не жа-

возьма. Баба скрозь наша казалі. Матка: «Ета ўжо варажыць пабягіце!» А баба кажа: «Мая ўнучачка, ня лезьця па сугробах». Калісь к такой парэ сугробы... Коля... Лезіш па снегу. А баба кажа: «Як будзя твой сужаны-ряжаны, дак ён не паглядзіць і горы разоры за табой». Гаворыць: «Тэй адбіў да тэй адбіў!» Ета ўсё няпраўда! Як хто каго любя, дак ён горы залатыя разруша, даб'ецца свайво. Ніхай і горы стаяць каменныя, а ён разоры, перялезы і забярэ.

Ехалі на Данбас умесці ў поездзі. Да, пра курэй гаварылі. Да, баба, каторая тожа ехала, расказала. Нада расчысацца перяд Ряздзяством, і тады ўсі Каляды не расчосывацца. Тады ўжо на Хряшчэння расчасацца і сказаць: «Як сваю галаву я кудльчы, штоб так кудльчылі мае куры чужыя планы, а на сваём не грэбнулі». І гаворы: «І што вы думаіця? Выскачаць, прабягаць-прабягаць, дзеўбануць, і на чужы агарод. І я здзелала. Ета кажды год нада дзелаць. І я, гаворы, прышлі другія Каляды, гаварю: «Не-не-не, ня буду дзелаць етага. І хто ета знае, штоб ён тоя на тый свет нёс». І нам гаворы: «Дзевачкі мілыя, вы мне чужыя, злезлі і пашлі, ну, ня дзелейця!» Да, я раз узяла і здзелала. Кажу на бабу нашу: «Баб, не буду расчэсывацца, так і так». Яна і гаворы: «Мая ўнучачка, ня нада етага дзелаць. Ня нада! Лучшэ няхай табе разгрэбуць, чымся твае. І праклён будзя, і ўсё». Я ўзяла не расчэсываюсь. Баба: «Чагой-та ты сваю галовачку ня холіш?» А я гаварю: «Баб, думаю так і так здзелаць». Яна: «Ну, глядзі! Я табе кажу: «Ня нада»». Ну, я і не расчосывалась. Чуць расчэсала я свае косы і так во прагаварыла. І што ты думаіш? Выскачаць куры і гурбой бягаць на Наташын агарод. Яна: «Во! Твае куры бягаць гурбой сюды!» Я кажу: «Знаіш што? Я большы ня буду».

Баба калісь казалі: «Сёдни паверніцца мядзведзь... На адном баку ляжыць, а ета ўжо мядзведзь перяверніцца на другі бок у спячцы. Ета ўжо будзя меніць ноч». І я тоя запамніла. І вот будзіма... Паўз сцяну Ваня ляжаў, тады Маша, тады я, тады Туся, тады Ягорка, і баба... Ен каля бабы... І будзім варочацца, варочацца... То ня спіцца нам... То перяварнуць... Баба будзя казаць: «Варычка, ішчэ мядзведзь не варочаіцца другім бокам. Так шта ляж ціхінька». – «А то што будзя?» – «Мядзведзь прыдзя ноччы із лагва свайго, да із'есць».

Гаворыць: «Мядзведзь з етага ўрэмя перяварачываіцца на другі бок. Ён на баку ляжыць. А ета перяварачываіцца, пашаволіцца. І будзя патрохі, будзя перяварачывацца на другі бок».

Первая мета: сонца паварачываіцца. Ужо сонца на мінуту будзя раней узыходзіць. Калісь гаварыла баба. Сонца паварнулася ўжо, і мядзведзь паварнуўся.

Занісаў
Тенадзь ЛАПЦІН

(Друкеца паводле кнігі «Варвара Грэцкая як з'ява беларускай народнай культуры»)

Студзень

7 – Друкер Соф'я Юр'еўна (1907, Аршанскі р-н – 1984), артыстка оперы, народная артыстка Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

7 – Юневіч Васіль Іосіфавіч (1917 – 1977), спявак, заслужаны артыст Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

9 – Шашалевіч Васіль Антонавіч (1897, Краснапольскі р-н – 1941), драматург, пісьменнік, перакладчык – 120 гадоў з дня нараджэння.

10 – Магіла Пётр Сімяонавіч (1597 – 1647), дзеяч праваслаўнай царквы, мітрапаліт Кіеўскі, Галіцкі і ўсёй Русі, стваральнік Магілёўскай праваслаўнай епархіі, культурна-асветны дзеяч – 420 гадоў з дня нараджэння.

10 – Фёдару Васіль Фёдаравіч (1892 – 1971), расійскі і беларускі рэжысёр, заслужаны дзеяч мастацтваў Туркменістана, народны артыст Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

10 – Бібіла Юлія Іосіфаўна (1897, Свіслацкі р-н – 1974), бібліятэкар, бібліяграф, стваральніца першай беларускай краязнаўчай бібліяграфічнай картатэкі – 120 гадоў з дня нараджэння.

10 – Вараб'еў Анатоль Міхайлавіч (1942, Баранавіцкі р-н), дзеяч амаатарскага мастацтва, балетмайстар, рэжысёр-пастаноўшчык масавых відовішчаў, народны артыст Беларусі, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1978) – 75 гадоў з дня нараджэння.

12 – Калачынскі Міхась (Міхаіл Іванавіч; 1917, Крупкі – 1990), паэт, перакладчык, кінасцэнарыст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

14 – Вера Вярба (сапр. Сакалова Гертруда Пятроўна; 1942, Талачынскі р-н – 2012), паэтэса, аўтар шэрагу зборнікаў вершаў і паэмаў, перакладчыца – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – Васілеўская Галіна Ануфрыеўна (1927, г. Клічаў), пісьменніца, публіцыст, аўтар твораў для дзяцей і юнацтва – 90 гадоў з дня нараджэння.

16 – Захлеўны Леанід Канстанцінавіч (1947, Гродна), кампазітар, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1980), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1994), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2011), узнагароджаны ордэнам Ф. Скарыны – 70 гадоў з дня нараджэння.

17 – Бархаткоў Антон Стафанавіч (1917, Касцюковіцкі р-н – 2001), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

17 – Гарноўскі Уладзімір Мікалаевіч (1947), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1998) – 70 гадоў з дня нараджэння.

«Звіняць звяночкі, звяночкі...»

Уздоўж

1. Горад на Гродзеншчыне, непадалёк якога знаходзіцца славуці Жыровіцкі манастыр. 5. Збудаваў для размяшчэння званаў. 10. ... не звоніць у звон (афганская прык.). 11. Вялікі князь ВКЛ і кароль Польшчы, па загадзе якога ў 1377 г. быў адліты першы ў Беларусі звон. 12. Папярэдні накід да карціны, малюнка. 14. Заключнае слова малітвы, прапаведзі. 15. У каталіцкай царкве літургія. 16. Аб'яднанне, грамадская арганізацыя. 18. Тое, што і рэлігія. 19. У грэчаскай міфалогіі – німфа, багіня рэк і ручаёў. 21. Перыяд пасля Калідаў, калі праваслаўная царква дазваляе есці мясное. 24. Частка зямельных угоддзяў. 26. Народны музычны інструмент, імем якога раней называлі званы за іх прыгожы, чысты гук. 27. «Шпарка коні імчацца ў полі, // Сумна бомы звяночкі пад дугой». 3 верша М. Багдановіча «Зімова...».

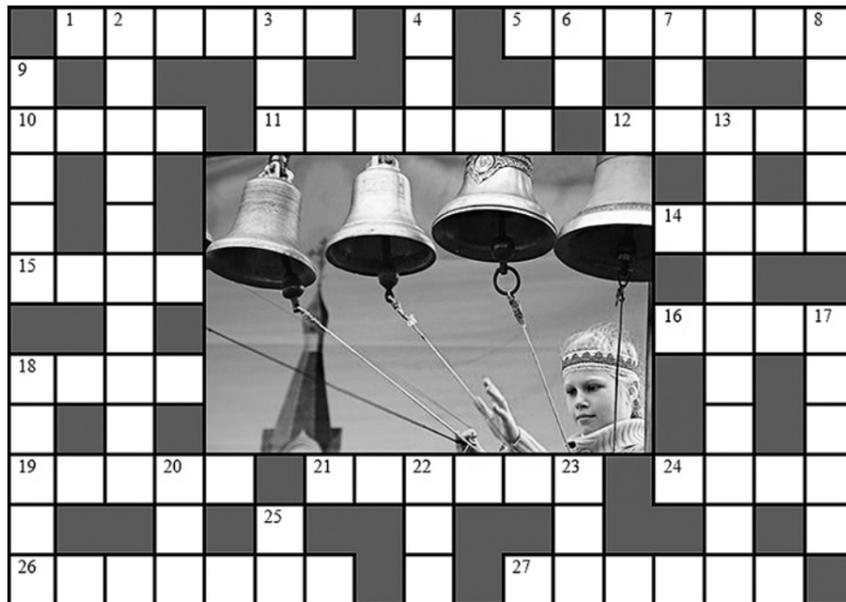
Упоперак

2. Колішняя назва майстэрні, дзе адлівалі званы і гарматы; у Беларусі ... існавалі ў Мінску, Магілёве, Нясвіжы, Вільні, іншых населеных пунктах. 3. Самая святая ежа –

хлеб, самае святое ... – чалавек (прык.). 4. У ... за косы не цягнуць (прык.). 6. Выклічнік; слова, якое ўжываецца для ўзмацнення эмацыйнай афарбоўкі сказа. 7. Пярэдняя частка лодкі, самалёта. 8. ... дасужы, ды не дужы (прык.). 9. Месца, дзе што-небудзь абламалася. 13. Спецыяліст, які вывучае звон; у Беларусі выдатнымі ... з'яўляюцца кандыдат мастацтвазнаўства Алена Шацько і дырэктар Мінскай школы звонароў

Багдан Бязрозкін. 17. «... Хатыні». Верш Д. Кугульцінава (пераклад на беларускую мову Р. Барадуліна). 20. Буйное лісцяное дрэва. 22. Першы звон – прападай мой ..., другі звон – зямны паклон, трэці звон – з хаты вон (прык.). 23. ... барабаны не заменяць аднаго звона (прык.). 25. Карабельная шлюпка.

Склаў
Алякс. ЦЕЛЕШ

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 48

Уздоўж: 1. Марозна. 4. Псалтыр. 10. Доктар. 11. Возера. 12. Крытыка. 15. Санет. 16. Раман. 19. «Вянок». 20. Руіна. 23. Танка. 24. Хвалі. 28. Казачка. 29. Крупкі. 31. ЮНЕСКА. 33. «Лучынка». 34. Грамата.
Упоперак: 2. Рот. 3. Зорка. 5. Адвар. 6. Таз. 7. Адрасат. 8. Лета. 9. Каханне. 13. Зелянушка. 14. Даўгінава. 17. Лук'ян. 18. Марыя. 21. Патомкі. 22. Дзірван. 25. Акіян. 26. Сані. 27. Каюта. 30. Печ. 32. Ежа.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАЗНАЊСКИ ЗБОРНИК – рукапісны помнік беларускай літаратуры XVI ст. Узнік каля 1580 г., верагодна, на Наваградчыне ў асяроддзі беларускай шляхты. Уключае творы старажытнай беларускай перакладной і арыгінальнай літаратуры. Сярод іх: «Аповесць пра Трышчана», «Аповесць пра Баву», «Гісторыя пра Атылу», «Хроніка Вялікага Княства Літоўскага і Жамойцкага» (поўная рэдакцыя). Тэксты твораў адметныя багаццем і чысцінёю беларускай літаратурнай мовы таго часу.

Рукапіс адкрыты ў 1846 г. В. Бадзянскім, даследаваны А. Брукнерам. Упершыню беларускія аповесці з Пазнаўскага зборніка апублікаваў А. Весаляўскі (1888), летапіс – С. Пташыцкі ў Поўным зборы рускіх летапісаў (т. 17, 1907), арыгінал зберагаецца ў публічнай бібліятэцы імя Э. Рачыцкага (Польшча).

ПАІСІЙ – гравёр XVII ст. Аўтар падпісаных ксілаграфюраў «Вобраз Адзігітры» і «Іакаў

Баравіцкі», змешчаных у кнізе «Рай мысленны» (1659, выдадзеная ў друкарні Іверскага манастыра на Валдаі). Мяркуюць, што да 1656 г. працаваў у Куцейне пад Оршай, дзе браў удзел у аздабленні выданняў Куцейнскай друкарні, а пасля 1676 г. – на Друкарскім двары ў Маскве.

ПАКАЗАЛЬНИК КАЗАЧНЫХ СЮЖЭТАЎ – паказальнік усіх вядомых сюжэтаў казак, класіфікацыя якіх праведзеная ў залежнасці ад пэўнай тэматыкі твораў.

Першыя спробы распрацаваць агульныя прынцыпы класіфікацыі казачных сюжэтаў адносяцца да 2-й паловы XIX ст. З-за абмежаванасці матэрыялу першыя класіфікацыйныя схемы недасканалыя, аднак яны сталіся своеасаблівым падрыхтоўчым этапам у навукова абгрунтаваным складанні сюжэтных каталогаў.

Упершыню навуковую сістэматызацыю казак еўрапейскіх народаў зрабіў фінскі навуковец А. Аарнэ ў «Паказальніку казачных тыпаў» (1910). Ён згрупаваў казкі ў тры вялікія раздзе-

лы. I – казкі пра жывёлаў; II – уласна казкі; III – анекдоты. Другі раздзел у сваю чаргу падзяляўся на групы – чарадзейныя, легендарныя, навелістычныя казкі і казкі пра дурнога чорта (велікана), – унутры якіх казкі аб'ядноўваліся ў гнёзды ў залежнасці ад тэматыкі. Кожная казка, а таксама характэрны матыў або эпізод маюць свой парадкавы нумар (I раздзел – ад 1 да 299, II – ад 300 да 1199, III – ад 1200 да 1999; для новых сюжэтаў у нумарацыі зробленыя пропускі).

Паводле сістэмы Аарнэ складзены таксама міжнародны паказальнік С. Томпсана «Тыпы народнай казкі. Класіфікацыя і бібліяграфія» (1928, 4 выданне 1973 з дадаткамі і ўдакладненнямі. У сусветнай фалькларыстыцы ён вядомы як Паказальнік казачных сюжэтаў Аарнэ – Томпсана (АТ; на ім грунтуецца ўсе сучасныя паказальнікі і паводле яго вядзецца каталагізацыя казачных сюжэтаў). Аднак у паказальніку Томпсана недататкова ўлічаны казачны фальклор славянскіх народаў, асабліва ўсходнеславянскіх, а таксама – казкі іншых народаў, якія ўваходзілі ў склад СССР.

У 1929 г. рускі навуковец М. Андрэеў апублікаваў «Паказальнік казачных сюжэтаў на аснове Аарнэ» (АА), што па сутнасці быў перакладам паказальніка фінскага навукоўцы, прыста-

саваным да рускага казачнага матэрыялу (з 1930-х г. ён стаў агульнапрынятым для савецкіх фалькларыстаў).

Распрацаваны і апублікаваны шэраг паказальнікаў па славянскіх казках: па польскіх Ю. Крыжановскага, па балгарскіх М. Арнаудава, па харвацкіх М. Бошкавіч-Стулі, па чэшскіх Я. Еха, славенскіх М. Мацічэтава, па сербалужыцкіх П. Недо. У 1979 г. апублікаваны «Параўнальны паказальнік сюжэтаў. Усходнеславянская казка» (ППС), падрыхтаваны навукоўцамі-даследчыкамі ўсходнеславянскага фальклору (Л. Бараг, І. Беразоўскі, А. Кабашнікаў, М. Новікаў); паказальнік абагульняе зробленае ў галіне каталагізацыі казачных сюжэтаў усходніх славянаў. Працягваючы ўстаноўлены ў навуковай традыцыі сістэмы Аарнэ, ППС удакладняе яе (уводзяцца новыя падтыпы, размяжоўваюцца варыянты і г.д.). Акрамя асноўнай часткі ППС мае дадаткі: паказальнік кантамінацыяў сюжэтаў-матываў, табліцу суадносінаў паказальніка казачных сюжэтаў АТ і АА, бібліяграфію найбольш важных даследаванняў пра казкі ўсходніх славянаў, спіс паказальнікаў і інш.